hoc eum creaſſe, vt adulto iam filio, pater ipſe, ſeruis eius ſeruiens, & ipſum nutriat, & ipſius ſeruos, & alios præterea omnes vndiq; confluentes eius aſtipulatores, verùm vt à diuitibus his qui præclari & boni exiſtimantur in ciuitate, hoc præſide liberetur: atque ita iubeat populus abire illú è ciuitate, eiúsq; amicos, perinde ac pater filium domo vnà cú cópotorum turba depellés? Agnoſcet per Iouem inquit, tunc demum populus qualis ipſe, & quali beſtia delectatus ſit, dum eam generaret atq; educaret, tum quáto ipſo debilior potentioré eiicere tentet. Quid ais? Audebit tyrannus patri vim inferre, & ſi non obtéperet verberare? Imò verò, nam auferet arma. Patricidam ergo dicis eſſe tyrannum, durúmque ſenectutis educatorem. Atque vt videtur, hęc propriè eſt tyrannis, vtque fertur, populus ſeruitutis liberorum hominú fugiens fumú, in flammam ſeruilis dominationis incidit, loco ingentis illius & importunæ libertatis, duriſſimam acerbiſſimámq; ſeruorum ſubiens ſeruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probè à nobis dictum fuerit, ſi ſufficiéter per tractatum dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione naſcatur: & nata quum eſt, qualis ſit? Valdè quidem ſufficienter.

DIALOGVS NONVS DE IVSTO.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

Socrates quàm plurima de regia optimatum vita tractauit, multa etiam de cótraria eius tyrannide diſputat, vt & illam tanquam beatiſſimam comprobemus, & hanc reprobemus quaſi miſerrimam. Quod non ſolùm agitur in octauo, ſed nono inſuper agitur de tyrannide, qua ſcilicet ratione potiſſimum fiat ex populari, qualis quoque ſit, quàm noxia, quàm infelix: quo videlicet primam quæ in animo fit tyrannidé, totis viribus deuitemus, viciſſimque regnum animo intimum complectamur. Per hęc ſtatim ad primum redibit diſputationis vniuerſæ propoſitum. Quo vtique ſtatuit demonſtrare iuſtitiam nó opinione dumtaxat humana eſſe laudabilem, ſed etiam ipſa ſui natura & honeſta mirú in modú, & ſalutari eſſe ante omnia venerandam. Iniuſtitiam quoque non ob metum vel legum vel infamiæ ſolùm vituperandam eſſe, ſed etiam propter ipſum maleficæ naturę ſuæ venenum procul effugiendú. Iuſtitiam verò cùm nominat, aliàs legalem cómunemque deſignat iuſtitiam, virtutem ſcilicet vniuerſam ſub legum prouidétia inſtitutá: aliàs iuſtitiam magis propriam ſiue diſtributiuá, per quam & in ciuitate pro meritis honores, præmia, pœnæ diſtribuuntur, & in anima partibus animæ pro dignitate naturæ actiones & munera tribuútur: ſiue commutatiuá, per quam & in ciuitate æquo & legitimo pretio res, vel rebus, vel pecuniis committátur, & in animo ità quaſi ſimiliter commutentur officia, vt quantú ratio inferioribus conſuluit, tantúdé vires inferiores pro rationis imperio neceſſaria ſubminiſtrét. Inter hæc nota tyránicum animú ita perturbatú eſſe, vt propriè iudicetur libidine perditus, & temulentus, & furioſus atq; immanis. Quippe cùm quaſi fera immanibus iis libidinibus rapiatur, quarum feritatem cæteri ſolùm ſomniantes interdum experiuntur. Quæ verò hic ad falſitatem & veritatem & vaticiniú ſomniorú pertinet, in theologia abúdè tractamus. Cóſidera quàm diligenter mala connumeret omnia, quibus ciuitas oppreſſa tyrannide premitur, quámue aptè totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeò vt nihil miſerabilius poſſit effingi. Mox diſputationé totam huc tendenté, vt ſapiens iuſtáq; vita vitæ contrariæ præferatur, in tria redigit capita. Primum eſſe vult, quod hactenus eſt tractatú, ex comparatione videlicet inſipiétis iniuſtiq; hominis ad ciuitaté quandá nulla ſapientia & iuſtitia gubernatam. Vbi profectò apparet & ciuitaté illam, & hominé æqua ratione peſſimè & infeliciſſimè ſe habere. Secundú verò caput nunc aggreditur, diſtinctionem illam partium animæ repetens in ratiocinandi & iraſcendi & concupiſcendi naturas: quibus tres quoq; vitas accommodat, philoſophicam, ambitioſamq; & cupidam, cupidam inquam pecuniarú gratia voluptatú, ideoq; auara etiam nominatur. Tres ſimiliter diſponit partes in ciuitate, magiſtratus, milites, quæſtuarios. Probat deinde vitam virtute præditá magis eligendam eſſe quam vitioſam, præterea quòd ſit reuera ſuauior. Nempe cum trium illorum quilibet vitæ ſuæ voluptatem cæteris præferat, ſolus id philoſophus poteſt rectè diiudicare. Opus enim eſt ad iudiciú experientia prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philoſophus quidé & ſui propriam, & aliorum voluptates eſt expertus: quo fit vt facilè quę ſit præferenda, cognoſcere poſſit. Cęteri verò Philoſophantis gaudia nunquá deguſtauere. ideoq; voluptates ſuas cum philoſophátis gaudio comparare non poſſunt. Præterea ſolus philoſophus perfecta pollet prudentia, & aſſignádarum induſtria rationum, quæ quidem duo reliqua ſunt ad iudiciú neceſſaria. Cum ergo philoſophus ſapiétis iuſtæq; vitæ gaudia ambitioſæ libidinoſæq; vitæ anteponat oblectamétis, iure ex ipſius iudicis veri ſententia vitam virtute rectam, vitæ vitio diſſolutæ anteferre debemus. Tertiú deniq; caput inde potiſſimú exorditur, quod in ſolo ſapiéte iuſtoq; viro voluptas vera reperiri poteſt. In cæteris auté voluptaté falſam & vmbratilem eſſe conſtat. Quod quidem ita probatur: voluptates vt plurimú vehemétes, repletiones quædam ſunt indigentiæ. Atq; vbi & quod impletur & quod implet verius perfectiúſq; eſt, impletionis modus purior atq; efficacior, ibi verior eſt voluptas, & perfectior, & ingentior. Cú igitur intellectus veritásq; intelligenda veriorem perfectioremq; naturam habeant, quam ſenſus atq; ſenſibile, ac veritas interius penetret intellectú quam ſenſibile ſenſum, & ſine mixtione doloris accedat ſequitur voluptatem intelligentiæ veriorem eſſe atq; perfectiorem. Inter hæc caſu quodam neſcio quid interſit mathematicú, cuius declarationé ex cómentariis in Timæum accipies opportunius. Attende deinceps ad illam animæ naturæ figuram. In qua ſub multiplicis beſtiæ nomine intellige concupiſcendi naturam, ſub figura leonis, iraſcendi vigorem, ſub forma hominis, rationé. Et vide quàm expreſſè depingat ambitioſi, iniuſti, libidinoſi hominis vitá, imò miſeram ſeruitutem. Item ibidem accipe formulam, qua poſſis tranſitú animarú in beſtias ita interpretari, vt in beſtiarú affectus & habitus potius quàm in corpora migrare dicantur. Pręterea memento, quemadmodú in corpore perſpicacia ſenſus, ſanitas, robur, pulchritudo nó opinione, ſed natura ſunt bona, eorúque cótraria mala ſimiliter: ſic in anima prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam naturaliter eſſe bona, naturaliter quoq; ború cótraria mala. Denique accipe totius vitæ formam, per quam ita corporea cúcta diſponas, vt animi temperantię cóſonent. Atq; eatenus eligas ſingula, quatenus cóferant ad animi ſanitatem: & cótrà qua hanc impediunt, procul effugias, habites ſemper mentis arcem, atque ab ea nullis, aut illicebris, aut minis te præcipitari permittas. Cùm verò, & teipſum & alios ita formare volueris: ſuſpice perſpicuú reipublicæ huius exéplar in cœlo, in cœlo inquá, id eſt, ordine cœleſtiú motionú, atq; altius in méte diuina, vt inde tandé ad ipſius imaginem, teipſum primò, deinde familiam & ciuitatem iuſtè feliciterque componas.

DEINCEPS conſiderandum reſtat, inquam ego, qua ratione vir tyrannicus ex populari fiat, qualiſque ſit, & nunquid vitam ducat miſeram, an beatam. *De voluptatibus diſtinctio.* Certè id reliquum eſt, inquit ille. Scis quid adhuc deſiderem? Quid? Nondum ſufficienter diſtinxiſſe videmur, quot ſint, & quales cupiditates. Ac niſi id conſtet, obſcurior erit eius quod quærimus inquiſitio. Opportunum verò adhuc erit. Prorſus quidem, ac vide quid in eis noſſe velim. eſt autem tale: Earum voluptatum cupiditatúmq; quæ non neceſſarię ſunt, videntur mihi quædam legibus repugnantes, omnibus ineſſe quidé, legibus auté & melioribus cupiditatibus pariter cú ratione caſtigatæ, in quibuſdá hominibus vel omnino obſoleſcere, vel adeò reprimi, vt raræ admodú exiléſq; reddantur: in alijs auté vehementiores frequétioréſq; euadere. Quas potiſſimum iſtas vocas? Quæ in ſomnis ſæpius excitantur, cú dormiétibus ea pars animi, quæ mentis & rationis particeps ſit, ſopita langueat: illa auté in qua feritas quædá ſit, atq; agreſtis immanitas cum ſit immoderato obſtupefacta potu, atq; paſtu, exultare eam in ſomno, immoderateq; iactari: itaq; huic omnia obiiciuntur à verecundia ac ratione vacua, vt aut cum matre corpus miſcere videatur, aut cú quouis alio, vel homine, vel deo, ſæpe belua: atq; etiá trucidare aliqué, & nullo cibo abſtinere, multáq; facere impurè atq; tetrè, cú temeritate atq; impudétia. *Hæc ex Cicerone de diuinat.* Veriſſima, inquit, dicis. Atqui ſalubri & moderato cultu, atque victu quieti ſe tradiderit, & ea parte animi quæ métis & cóſilij eſt, agitata & erecta, ſaturatáq; bonarú cogitationú epulis, eaq; parte animi quæ voluptate alitur, nec inopia enecta, nec ſatietate affluenti, quò dormire poſſit, & neque præ gaudio, neque præ triſtitia, optimæ illi tumultú excitet, ſed ipſam per ſeipſam ſolá purá cóſiderare ſinat, & appetere vt quod non nouit, ex præteritis aut præſentibus aut futuris percipiat: illa etiá tertia parte animi, in qua irarú exiſtit ardor, ſedata atq; reſtincta: tum eueniet, duabus animi temerariis partibus cópreſſis, vt illa tertia pars rationis & métis eluceat, & ſe vegeté ad ſomniádú acréque præbeat eiq; viſa quietis occurrét tráquilla atq; veracia. Sic prorſus exiſtimo. Quid plura? Id ſummatim cognoſcere volumus: Vnicuique ineſſe ſpecié quádá cupiditatú dirá, agreſté, atq; iniquá, atq; etiá in his qui inter homines maximè moderati vidétur. Quod in ſomnis fit manifeſtú. Núquid igitur dicá, & verú conſentias tu videris. Conſentio equidé. Recordare, qualé virú eſſe diximus popularem. Erat auté is, qui ab ineúte ætate ſub parco nutritus eſt patre, qui lucri cupiditati indulſit ſolum, cæteras verò nó neceſſarias, ſed ludi ornatúſq; comites ſpreuit. Nónne ita? Ita prorſus. Cóuerſatus deinde cú elatioribus viris pleniſque libidinib. his quas modò narrauimus, declinare cœpit ad petulantiá omnem, eorúmque mores, paternæ parſimonię odio. Cum verò ingenio meliore eſſet, quàm corruptores, vtrinque diſtractus, mediá nactus eſt vtriuſque amoris affectioné, moderatè vtrúque aſſecutus vt ipſe putat, neque illiberalé neq; diſſolutá vitá agens, ex paucorum potétiæ cupido mutatus in popularem. Erat vtique & eſt circa huiuſcemodi virum hæc opinio. Pone rurſus huius iá natu grádis filium, primis ab annis, paternis moribus imbutú. Pono. Ponas iterú eadé huic accidere quæ patri cótigerant, vt ad omne trahatur flagitiú, & laſciuiétis vitæ licentiá, quá tamé hi qui eam degút integrá nominent libertaté: pater auté aliique domeſtici iſtis cupiditatibus quas in medio quodam eſſe diximus ſuffragantur, alij ité opé ſuggerant. Vbi verò iá ſperauerint vehemétes illi incantatores, nutritoréſque tyránidis, adoleſcentem ſe non aliter continere poſſe, amoré in eo aliquem quibuſdá machinationibus excitent, præſidem tutorémque otioſorum, & ad libidinem illi ſubminiſtrantium deſideriorum, alatum certe, & ingentem fucum. Nunquid aliud amoré talium eſſe putas? Nihil aliud. Quando verò circa ipſum ſuſurrantes cupiditates aliæ, refertæ nidore, vnguentis, coronis, ac mero, reſolutiſque conſuetudinum talium voluptatibus coaugent prorſus alúntque deſiderium illud, atque ita fuco aculeum addunt: tunc iam hic animi præſes furit omnino, dementiaque feruet, atque ſtipatus inde ſatellitibus, ſtimulóque percitus, ſiquas intra ſe frugales & verecundas opiniones cupiditatéſq; offenderit, protinus extirpat expellitque, quouſque temperátiam omné animo eiiciat, ſéq; noua inſania repleat. Egregiè tyrannici viri refers originem. Nónne & olim hanc ob cauſam amor tyrannus eſt dictus? Videtur planè. Et ebrius vir, ó amice, nónne tyrannicum gerit animú? Sanè. Quinetiam furioſus & extra ſe poſitus, non ſolum hominibus, ſed & diis imperare contendit, ſperátque ſe id conſequuturum. Vehementer. Tyrannicus autem, ó beate, vir reuera fit, quando vel natura, vel ſtudiis, vel ambobus, temulentus, amori obnoxius furioſus euadit. Prorſus ita ſe res habet. Ita igitur talis vir, vt apparet, efficitur. Viuit autem quo pacto? Id verò, vt aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidem. Poſt hæc, vt arbitror, feſtis indulgent, comeſſationibus, circulis atque congreſſibus, ſcortis, cæteriſque huiuſcemodi omnibus, hi quorum tyrannus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Neceſſe eſt. Itaq; multæ profectò dies noctéſque vehementes cupiditates multorum indigæ pullulant. Multæ quidem. Citò igitur ſiqui prouentus extiterint conſumuntur. Quidni? Poſt hæc vtique fœnora, & patrimonij diſſipatio. Proculdubio. Quando verò deficiunt omnia, neceſſe eſt cupiditates vociferari atque conqueri, quæ quidem frequentes ardentéſque in nido animi deliteſcunt: eos autem veluti ſtimulis quibuſdam perculſos, libidinibus ſcilicet aliis, præſertimque amore aliarum omnium tanquam ſatellitum duce, iactari efferríque ad explorandum ſiquis quicquam poſſideat, quod vel fraude ſurripi, vel vi eripi poſſit. Maximè. Quapropter coguntur vel vndique vſurpare, vel ingentibus ſtimulis & doloribus cruciari. Coguntur planè. Num quéadmodum nouæ voluptates ipſius adultæ, priſtinas exuperarunt, & quæ illarum erant, vſurpauere: ita & ipſe iuſtum eſſe cenſebit, vt ipſe iunior plus habeat quàm parentes, & ab iis auferat, & ſi portionem ſuam conſumpſerit, paterna inſuper eroget? Cur non? Quòd ſi parentes illi nequaquam permiſerint, principiò furari, cóſque decipere aggredietur. Omnino. Sin iſtud non poterit, rapiet iam, vímque parentibus inferet. Sic arbitror. Ac ſi pater matérque ſenes, ô mirifice vir, reſiſtant repugnéntque, nunquid eos verebitur, atque ita ſe continebit, vt nihil agat tyrannicum? Patri equidem ac matri ſic affecti hominis timeo. Per Iouem, ô Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatæ cuiuſdam concubinæ non neceſſariæ, amicam iam olim neceſſariámque matrem, aut gratia ſpecioſi alicuius nuper amati adoleſcentis non neceſſarij, deformem & neceſſarium ſenem patrem, & amicorum omnium antiquiſſimum, tibi vir tal s videtur verberibus obiecturus, eóſque illis ſubiecturus, ſi eandem in domum induxerit? Per Iouem, omnino. Quàm beatum eſſe videtur tyrannicum filium genuiſſe. Non multum. Quid verò? cùm parentum facultates ipſum deficient, in eóque iam erit examen confertiſſimum voluptatum, an non primò parietem alicuius profodiet domus, vel nocte ſerius euntis pallium rapiet? deinde etiam res ſacras templi cuiuſdam attrectabit? atque in his omnibus eas quas olim à pueritia de honeſtis & turpibus iudicium facientes opiniones habuerat, illæ quę nuper ſeruitutem exierunt, tanquam ſatellites ſtipantes amorem, vnà cum eo iam ſuperabunt: quæ quondam dormiente illo per inſomnia tantum ſoluebantur, cùm adhuc ſub legibus paterniſque præceptis populari in ſeipſo inſtitutus eſſet conditione: tandem verò amoris tyrannide irretitus, qualis rarò erat in ſomnis, talis ſemper erit vigilans. Nam cæde impia nulla abſtinebit, nec ingluuie, nec facinore

ſed tyrannicè in ipſo amor omni cum licentia & tranſgreſſione viuens, vtpote qui ſolus ſit dominus, ſubiectum ſibi hominem tanquam ciuitatem imprudenter ad omnia rapiet: vnde & ſeipſum & turbam ſuorum ſatellitum nutriet, partim extrinſecus ingreſſam ex improba quadam conſuetudine, partim intrinſecus ex eiſdem moribus ab ipſo ſolutam & manumiſſam. Nónne hæc talis hominis vita? Hæc prorſus. Ac ſi pauculi tales in ciuitate ſint, reliqua verò multitudo omnis modeſta, quia iſtic locus non ſit, profecti, tyrannum alium ſtipabunt, acceptáque mercede, ſicubi bellum eſt, iuuabunt, ſi verò pacatè & quietè eſſe poſſint, in eadem iſtic ciuitate mala multa minuta committent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marſupia incident, expoliabunt, prædabuntúrque, ſacra rapient, captos homines ſeruire cogent, necnon calumniabuntur quandoque ſi dicendo valent, falſaque teſtimonia dicent, & muneribus corrumpent iudices. Minuta hæc dicis mala, ſi pauci tales ſint? Hæc quidem ſi ad maiora comparentur, dicuntur exigua. Atque hæc omnia ad tyrannum comparata ex malitia miſeriáque ciuitatis, haudquaquam, vt prouerbio dici ſolet, ad ſcopum accedunt. Quoties enim in ciuitate tales multi reperiuntur, eóſque alij ſequuntur multi, ſentiúntque ingentem ſuorum copiam, tyrannum procreant inſcitia plebis, cum præ cæteris, qui inter illos ita eſt affectus, vt in animo ſuo tyránum habeat potentiſſimum. Conſentaneū id quidem. Tyrannus quippe is erit potiſſimus. Nónne facile id ſit, ſi ceſſerint omnes? Sin autem ciuitas tyranno huic obſtiterit, tunc ſanè is quemadmodum in ſuperioribus patré matrémque violauit, ſic rurſus & patriam pro viribus violabit, alios inducens iuuenes, hiſq; ſeruire coget olim ſibi charam patriam matriámque, vt more Cretenſium loquar, tam educatione quàm habitu: atque is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorſus. Nónne iſti tales priuatim fiunt antequam dominentur? Principio cum his conuerſantur vt plurimum, qui blandiuntur atque aſſentantur illis, & in omnibus obſequuntor, atque inſeruiūt. Ac ſi qua re indigeant, idē & ipſi agunt, ſubmittunt ſe, & quamcunque gerunt perſonam tanquam domeſtici. Voti verò compotes cùm facti ſunt, extraneos ſe eſſe declarant. Et maximè quidē. Omnem ita ætatē agunt. Amici quidē nemini vnquàm, ſemper autem dominātes alicui vel alicui ſeruiētes. Libertatem verò & amicitiam veram nunquam ingenium tyrannicum guſtat. Maximè. Nónne huiuſmodi homines iure infidos nominabimus? Iure. Quinetiam iniuſtos quàm maximè fieri poteſt, ſi modò in ſuperioribus rectè quale quid iuſtitia ſit inter nos cōceſſimus. Rectè quidem. Cōcludamus igitur, qui ſit vir peſſimus. Eſt autem is qui talis eſt, vigilās, qualem ſuprà figurauimus ſomniātem. Omnino. Talis vtique ſit, quiſquis cùm natura tyrannicus maximè ſit, vt ſolus dominetur aſſequitur, & quò diutius in tyrannide viuit, eo magis eſt talis. Ita neceſſe eſt, inquit Glauco, partibus reſpondendi ſuſceptis. Quiſquis iniquiſſimus apparet, & miſerrimus apparebit: & qui diutiſſimè maximéque potitur tyrannide, maximè & diutiſſimè iniquiſſimus reuera eſt & miſerrimus. Multis autem multa videbuntur. Ita ſe hæc habere neceſſe eſt. Tyrannicus vir ciuitati tyrannide oppreſſæ ſimilimus. Popularis vir populari, cæteríque ſimiliter. Quidni? Sicut ſe habet ad ciuitatem ciuitas virtute & felicitate, ita vir quoque ſe habet ad virum. Nihil prohibet. Quomodo ſe habet tyranno ſubiecta ciuitas ad eam quæ regi paret, qualem primò deſcripſimus? Contrà omninò. Nam vna quidem optima, altera peſſima. Haud interrogabo quam dicas. Conſtat enim. Verū de beatitudine atque miſeria eodē modo an alio iudicas? Neque verò tyrannicæ ciuitatis ſpeciem admiremur, ad ſolum tyrānum reſpiciētes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiuntur, ſed vt decet omnem penitus ciuitatem ingreſſi, luſtremus ſingula, & ad cuncta conuerſis oculis feramus ſententiā. Probè admones, & ſanè inter omnes conſtat nullam ciuitatem tyrannide preſſa eſſe miſeriorem: nullámque rege gubernata, beatiorem eſſe. Si idem circa viros obſeruari iuberem, num rectè præciperem? videlicet ſi cenſeam ei iudicium permittendum, qui cogitatione poſſit tyranni mentem irrepere, ac mores penitus introſpicere, neq; vt pueri ſolent, exteriora intuens obſtupeſcat, dum tyrannicam illam aſpicit pompam, & ſpeciem ad quam illi ſeſe apud eos qui externa ſpectant, effingūt, ſed perſpicaciter iudicet. Si inquam, cum nobis audiēdum cenſeam, qui diſcernere valeat, quiq; vnà & habitauerit, & domeſticis actionibus interfuerit, tum qui nouerit quo pacto erga familiares ſingulos ille ſit affectus. Nam in his maximè quis omni tragico apparatu nudatus, perſpicitur: rurſúsque popularibus in periculis, hęc omnia dignoſcentem ſi iubeam declarare quo pacto ſe ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinem miſeriámque pertinet, nunquid rectè iuberem? Rectè admodū, & iuſta iuberes. Viſne fingamus & nos ex eorum numero eſſe, qui iudicare poſſint, atque illis adhæſerint, vt aliquem habeamus qui ad ea quæ interrogamus reſpondeat? Volo equidem. Age itaque, ſic conſidera ſimilitudinē, memoriam repetēs & ciuitatis, & viri, atque ita ſigillatim viciſſimq; vtriuſque affectus animaduerte. Dic quales. Principiò, liberam ciuitatem tyrānicam dices, an ſeruam? Maximè omnium ſeruam. Attamen in ea dominos ac liberos inſpicis. Planè, ſed exiguū quidem iſtud: vniuerſum verò, vt ita dicam, in ipſa & præſtantiſſimum genus, turpiter ac miſerè ſeruū, Si igitur ciuitati vir ſimilis, neceſſe eſt in illo eūdem eſſe ordinem, multaq; illiberalitate & ſeruitute eius animum opprimi, eáſque animi partes ſeruire, quæ præſtantiſſimæ ſunt: exilem verò partem, ignauiſſimam, & dementiſſimam dominari. Neceſſarium. Quid porrò? Seruum an liberum huiuſmodi animum appellabis? Seruum. Atqui ſerua & tyranno ſubdita ciuitas, minimè quæ vult agit. Nimirum. Tyrannicus igitur animus minimè quæ vult efficiet, vt ſic de toto animo dicam: ſed ſtimulo ſemper percitus violento, perturbatione pœnitentiaque redundabit. Quidni? Tyrannicam ciuitatem, diuitémne, an pauperē eſſe neceſſe eſt? Pauperē. Animum quoque tyrānicum, mendicum ſemper & inexplebilem neceſſe eſt eſſe? Eſt vt dicis. Metu verò ſolicitari an nō neceſſarium eſt ciuitatem talem, talémque virum? Valdè. Lamentationes præterea, ſuſpiria, fletus, anguſtias cēſes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nullo pacto. In homine verò alio talia quædam plura ineſſe putas quàm in tyrannico iſto, qui cupiditatibus amoribúſque inſanit? Quónam pacto? Profectò ad hæc reſpiciens omnia, cæteráque generis eiuſdem, ciuitatem tyrannicam ciuitatum omnium eſſe miſerrimam iudicaſti. An non rectè? Summopere. Verùm de

viro rurſus tyrannico quid ais, quoties eadem hæc animaduertis? Longè cūctorum dico hunc eſſe miſerrimum. Hoc non rectè dicis. Quamobrem? Nondum hic eſt, vt arbitror, talis maximè. Quis ergo? Iſte forſitan tibi hoc miſerior eſſe videbitur. Quis inquam? Qui cùm natura tyrannicus ſit, vitam non agit priuatam, ſed eſt infelix, & ſorte quadam eo deducitur, vt tyrannide potiatur. Ex his quę dicta ſunt vera te loqui coniecto. Ita eſt. Verum talia quædam non opinari oportet, imò verò diligentiſſimè ratione tali inueſtigare: De maximo enim quodam nobis diſceptatio eſt, bona ſcilicet vita, ac mala. Scitè Attendite itaque ſi quid dicam. Videtur enim mihi ex his de hoc eſſe conſiderandum. Ex quibus? Ex vnoquoque ſcilicet priuatorum, quotcunque ita diuitiis abundant, vt multa habeant mancipia. Iſti nanq; id tyrannis habent ſimile, quòd multis imperant. Intereſt autem, quòd tyrannus pluribus dominatur intereſt vtique. Noſti quòd hi ſecuri cum familia viuunt, neque famulos metuunt? Quid enim metuerent? Nihil. Sed nunquid cauſam tenes? Equidem quoniam videlicet ciuitas vniuerſa ſingulis priuatorum ſuccurrit. Præclarè loqueris. Quid ſi quis deorum virum vnum cui quinquaginta vel plura mancipia ſint educat è ciuitate vnà cum vxore ac liberis, conſtituátque in ſolitudine, cum rebus ſuis omnibus, atq; mancipiis, vbi liberorum hominum nullus ferre huic auxilium poſſit, quali cum & quanta formidine vexatum iri exiſtimas, ne fortè mancipia ipſum, & filios, & vxorem interimant? Summa, vt arbitror. An non cogetur ſeruis quibuſdam blandiri, pollicerique multa, & manumittere, cùm ſibi nihil opus ſit, vnde & ad miniſtros ſuos iadulator erit? Coget penitus vel ita facere, vel perire. Quid ſi alios adhuc deus in ea regione diſpoſuerit proximos illi complurimos, qui nequaquam ſuſtineant, vt alter alteri dominetur, ac ſi quem deprędenderint ſibi dominium vendicantem, ſuppliciis extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore cenſeo, ſi hoſtium vallo includatur. An non tali quodam carcere clauſus eſt tyrannus, natura talis exiſtens, qualē in ſuperioribus explicuimus multis videlicet diuerſiſq; timoribus & amoribus agitatum? Cùm verò ingenio ſit apprimè auido, huic ſoli neq; egredi vſquam licet, neque inſpicere quæ liberis hominibus lubitum eſt: ſed intra ædiū parietes formidoloſus veluti mulier commoratur inuidens ciuibus aliis ſiquis extra mœnia ſpatiatur & boni quicquam ſpectat. Sic prorſus. An non ab huiuſcemodi malis plura inſuper incurrit vir ille, qui malè ſeipſum gubernans, quem & tu modò miſerrimum iudicabas tyrannicum, haudquaquam priuatus viuit, ſed fortunæ vi quadam vt tyrannidem exerceat cogitur, cúmque ſibiipſi imperare non poſſit, aliis imperare contendit? perinde ac ſiquis imbecillo corpore, & ſuis ſe viribus non ſuſtinente, cogatur vt quietem agat ſecum ipſe nunquam, ſed aduerſus alia corpora certet ac pugnet. Similima inducis, ô Socrates, atque veriſſima. Nónne igitur, ô amice Glauco, miſerabilis omnino hæc eſt conditio, duriórque vita eſt hominis nacti tyrannidem, ea vita quam tu ſuprà duriſſimam iudicabas? Valdè. Eſt autem re ipſa, quamuis alicui non videatur, verè tyrannus, verè ſeruus, extremæ adulationi ſeruitutíque adſtrictus, nequiſſimorum hominum adulator: qui appetitus ſuos explet nunquam, ſed plurimis indiget ſemper, atque inops reuera eſſe apparet, ſiquis penetralia animi ipſius inſpexerit. Pauore quinetiam perpetuo territus, & ſolicitudine anguſtiáque vexatus: ſi modò ciuitatis eius ſtatui cui præeſt, ipſe eſt ſimilis. Similis autem exiſtit. An non? Et maximè quidem. Præter hæc viro huic illa etiā tribuemus quę anteà memorauimus, quod neceſſe ſit eum & eſſe prius, & poſtea multò magis cum tyrannidem eſt adeptus, inuidum, infidum, iniuſtum, expertem beneuolentiæ, impium, omniſq; nequitiæ ſentinam ac fomitem fieri, ex hiſq; cūctis eſſe miſerrimum, atque alios etiā qui adhærent ipſi, ſimiles reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit. Age, quemadmodum iudex omnia circunſpiciens de ſingulis iudicat: ita tu in præſentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui ſecūdus: cæteróſque gradatim qui in numero quinque ſunt, enarra: Regium, Reipub. in qua ex cenſu magiſtratus creatur, ſtudioſum, paucorum potentiæ cupidum popularem, atque tyrannicum. Ac facile iudicium iſtud. Nam velut ingreſſi ſunt, iſtes quaſi choros virtute & prauitate, beatitudine, & huic contrario inter ſe comparo atque iudico. Num pręconem conducemus? an ego hæc potius pronuntiabo? Ariſtonis filium iudicaſſe virum optimum, & iuſtiſſimum, eſſe beatiſſimum, cúmque eſſe dixiſſe hominem maximè omnium regium, ſéque ipſum regentem: peſſimum verò & iniquiſſimum, eſſe miſerrimum, talémque eum eſſe qui maximè tyrannus ſit, ſéque ipſum & ciuitatem tyrannide premat? Ita ſit promulgatum. Nunquid adiiciam, ſiue lateant ſic affecti homines, ſiue non lateant homines pariter atque deos? Adiice. Eſto igitur. Etenim vna hæc demōſtratio ſit: ſecundam verò ſi videtur, hāc conuenit intueri. Quænam iſta? Poſtquam ſicuti ciuitas tres in ſpecies diuiſa eſt, ita & cuiuſque anima trifariam diuidetur, vt arbitror, atque hinc demonſtratio ſecunda naſcetur. Quænam? Hæc. Cum tres animæ partes ſint, tres quoque voluptates eſſe videntur, ſua cuiuſque partis propria. Cupiditates quoque totidem & principatus. Quo pacto? Partem vnam dicimus, qua homo diſcit. Alteram, qua iraſcitur. Tertiam verò propter varietatem vno non potuimus proprio ipſius vocabulo nominare, ſed ex eo, quod in ſe continet maximū vehementiſſimúmque, concupiſcibile appellauimus, propter vehemētiam earum cupiditatum quę ad cibum, potúmque, & venerea rapiunt, & ea quæ iſta ſequūtur: necnon auarum cognominauimus, quoniam pecuniis maximè huiuſmodi cupiditates explentur. Rectè. Ac ſi voluptatem amoremq; lucri ipſum eſſe dixerimus, in vnam maximè ſummam reducemus orationem, vt aliquid nobis certum ipſi ſignificemus, quoties idipſum partem hanc animæ dicimus. Atque ſi totū hoc pecuniarū & lucri cupidum nominemus, rectè admodum appellabimus. Mihi quidem ita videtur. Quid verò? Iraſcendi natura nónne ad potentiam, victoriā, gloriam, trahi tota? Magnopere. Si igitur eā contentioſam ambitioſamq; appellabimus, nūquid rectè fecerimus? Rectiſſimè. At verò partem illā qua diſcimus, conſtat cuiq; ad veritatem inueſtigandam totam ſemper anniti, pecuniarumq; & gloriæ minimam curam habere. Omnino. Si tertium hoc diſcēdi cupidum & philoſophum nominabimus, haud ab re erit nomen impoſitum. Eſt vt ais. Nónne dicimus in animis quorundam vnam illarum partium dominari, in aliis aliam, quamcunq; cōtigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominū prima genera

Cur pater familiâ nihil metuat multitudinē ſeruorum.

Miſerrima res tyrānus tyrānidem nactus.

eſſe,philoſophum, contentioſum,auarum. Prorſus. Voluptatū quoq; ſpecies tres hiſce ſubiectas, cuique ſuam. Omnino. Si vnumquéq; iſtorum ſeorſum interroges, quæ vita iſtarū dulciſſima,ſuam quiſque cęteris anteponet. Auarus quidē lucri ipſius comparatione,honorum vel diſciplinarū oblectamēta nullius exiſtimabit,niſi quid forſan ad argentum cōferát. Verá loqueris. Ambitioſus autem, voluptatem quę percipitur ex pecunia grauem & moleſtá putat, rurſúſq; eam quę diſcendo percipitur,quia doctrina honorē nō affert,fumū & nugas exiſtimát. Ita res ſe habet. Philoſophum quoq; ponamus cæteras voluptates flocci pendentē:dū eas ad iuge diſcendi gaudiū,quo ipſe fruitur in inueſtigāda veritate comparat:cæteras autē nō neceſſarias vocátē, quia illas ſecuturus non ſit,niſi neceſſitas cogat. Bene id noſſe oportet. Quando igitur cuiuſq; vitæ voluptates ipſáq; vita in contentionem venient, nō de hoc quod eſt honeſtius aut turpius viuere vel melius,aut deterius,ſed de ſuauiori pacatiorique vitæ ſtatu, qua ratione diſcernemus cuius ſit ſententia verior? Haud ſatis habeo quid reſpōdeam. Sic autem animaduerte. Quánam re iudicare oportet,quęcūq; rectè diiudicáda ſunt? Nonne peritia,prudentia,ratione? An habet quiſquam alia quibus melius iudicet? Nullo modo. Attende igitur: Cùm tres ſint,quiſnam horum maximè expertus eſt omnes quas narrauimus voluptates? Vtrum auarus diſcendo qualis ſit veritas, magis tibi videtur expertus diſcēdi iucunditatem,quam philoſophus lucri? an potius contrà? Permultùm intereſt. Philoſophū nanq; neceſſe eſt voluptatem alterius à pueritia deguſtaſſe. Auarū autem haudquaquá neceſſe eſt in veritatis inueſtigatione quáta inſit oblectatio percepiſſe, expertumq́; fuiſſe. Imò verò ſi nitatur,nō facile iſtud aſſequitur. Longè igitur auaro philoſophus,vtrarumque voluptatum experiētia præſtat. Longè. Ambitioſus verò nunquid magis imperitus eſt voluptatis,quæ ex honore percipitur, quá philoſophus eius quæ ex prudētia? Honor quidem omnes eos ſequitur,ſi propoſitū ſibi officiū exequátur. Etenim diues à multitudine honoratur,& fortis & ſapiens. Quapropter omnes quanta prouenit ex honore voluptas, vſu ipſo intelligunt. Quanta verò ſit in veritatis contēplatione ſuauitas,ſolus philoſophus ſentit. Igitur quantū ad experientiá attinet,optimè philoſophus prę cæteris iudicat. Valdè. Quinetiam vnà cū prudētia ſolus erit expertus. Nihil prohibet. Prętereà organum illud per quod iudicandū eſt,nō auari aut ambitioſi hominis, ſed philoſophi eſt inſtrumentum. Quale iſtud? Per rationes enim eſſe diximus iudicandum. Diximus. Rationes autem prçcipuè philoſophi ſunt inſtrumenta. Patet. Si diuitiis lucróque optimè vnumquodque iudicaretur,quæ laudaret vel improbaret vir quæſtui deditus,neceſſe eſſet hæc eſſe veriſſima. Penitus. Sin autem honore,victoria fortitudine,quæ ambitioſus & ad victoriam ardentiſſimus iudicaret. Conſtat. Poſtquam verò experientia,prudētia,ratione. Neceſſe eſt,quę philoſophus & rationum vir ſtudioſus laudat,eſſe veriſſima. Quare cum tres voluptates ſint, voluptas partis eius qua diſcimus erit, vtiq; ſuauiſſima eiúſq; dulciſſima vita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obſtat. Nempe Philoſophus apud quē verè iudicandi eſt autoritas, ſuá laudat vitá. Quá verò ſecūdá eſſe vitá aut quá ſecūdá voluptatē arbiter ille ponit? At conſtat quod bellicoſi ambitioſique hominis. Propinquior enim illi hæc quam auari. Poſtremam igitur lucri cupidi vitá locare videtur. Quidni? Duo hæc itaq; ſibi inuicem ita ſuccedunt, bisq; iuſtus iam vicit iniuſtum. Tertium verò Olympicorum ritu, ſeruatori & Olympio Ioui tribuens,contemplare nullius præterquàm prudentis voluptatem veram prorſus exiſtere, neq; ſynceram,ſed vmbratilē atque inanem,vt ego ex ſapientū aliquo audiſſe mihi videor:atq; hic erit grauiſſimus iniuſti caſus atq; ruina. Mirum in modum. Verùm quò pacto iſtud ais? Ita certè inueniam, te reſpondente perquirens. Quære. Dic obſecro, nónne dolori contrariam dicimus voluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus,quod neq; lætari eſt,neque dolere? Ponimus. Et cùm mediū ſit,quietē vacationémq; animi ab vtroq;? Nónne ita hoc dicis? Ita planè. Meminiſti qualia eſſe ſolent ægrotantiū verba,dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil eſſe dulcius ſanitate, ſed eos latuiſſe aiunt,quàm dulce id ſit,antequam ægrotarent. Recordor equidem. Necnon acerbiſſimis doloribus vexatos homines exclamantes audis,nihil eſſe dulcius quàm ea afflictione vacare. Audio. Quinetiam aliis permultis huiuſmodi afflictionibus cruciatos homines audis,dum cruciantur,vociferantes, aſſerentéſq; dulciſſimum eſſe nullo dolore affici, præſentiq; moleſtia eſſe liberum,non autem dicūt dulciſſimum eſſe lætari. Nempe hæc illis quies tūc fortè gratiſſima. At verò cùm lætari quis deſinit voluptatis ceſſationem illam moleſtá exiſtimabit? Fortè. Quies igitur illa quam paulò antè vtrorúque mediam eſſe diximus,quandoq; vtraq; erit, tum dolor ſcilicet,tum voluptas. Videtur. Num fieri poteſt, vt quod neutrum eſt,ſit vtraq;? Non vt arbitror. Atqui quando in animo voluptas eſt,aut dolor ambo motus quidam inſunt? Vtique. Tertium verò illud quod neq; dolor eſt, neq; voluptas, nónne quies aliqua & iſtorum medium eſſe nuper apparuit? Planè. Quo pacto igitur rectè putabimus,non dolere quidem ſuaue, non lætari verò acerbum eſſe? Nullo. Iſtud igitur non eſt, ſed apparet ſi ad moleſtum quidem conferas,iucundū:ſi ad iucūdū verò,moleſtū:idq; tūc medium eſt,& quies. Neque viſa huiuſmodi veri quicquá de voluptate nobis offerūt, ſed prçſtigiis quibuſdam proueniūt. Sic monſtrat ratio. Vide igitur voluptates quæ dolorem nullum ſequūtur, ne ſæpius id in præſenti diſputatione ita natura comparatum exiſtimes, vt voluptas quidem doloris, dolor verò voluptatis priuatio ſit. Quorum inquit, & quas voluptates dicis? Multæ quidem & aliæ ſunt, ſed præſertim ſi animaduertere vis, voluptates quæ circa olfactum fiunt: hæ náq; nullo prius antecedente dolore,repentè ingentes proueniūt,& cùm ceſſant, dolor eas nullus ſequitur. Veriſſima narras. Ne credamus igitur doloris ceſſationem,puram voluptatē eſſe: neque dolorem, voluptatis abſentiam. Non. At verò earum quæ per corpus ingrediuntur in animum,voluptatéſq; dicuntur, fermè maximæ quæq; ac plurimæ tales ſunt, vt dolorum liberationes ſint. Sunt profectò. Et quæ circa hæc futura ab expectatione naſcuntur,prçguſtationes quædam voluptatis,atq; doloris, eodem modo ſe habent. Eodem. Scis quales hæ voluptates ſunt,& cui maximè ſimiles? Cui? Putas aliquid in natura eſſe ſupremum,infimum, medium? Equidem. Cenſes aliquem cùm ab infimo ad medium fertur, aliud arbitrari quàm ad ſummum aſcendere? & dum ſtat in medio, deflectitque oculos illuc vnde venerat, alibi

Prooemium.

De medio inter voluptatē & dolorem.

alibi eſſe opinari quàm in ſupremo,cum id quod reuera eſt ſummū non cernat? Per Iouē,non aliter hominem talem opinaturum exiſtimo. Si iterum infrà feratur deorſum ferri opinabitur, ac verè putabit? Quidni? Nónne hæc illi eam ob cauſam contingūt omnia,quia nondum expertus eſt quid verè ſupremum ſit,quid mediū, quidue infimum? Manifeſtū eſt quidem. Nunquid ergo miraberis,ſi veritatis imperiti homines, tum de multis aliis non rectè ſentiunt,tum etiam circa voluptatem & dolorem, horúmque medium ſic afficiūtur,vt quoties in dolorē incidunt,verè iudicēt,doleántq; reuera:quoties verò à dolore ſurgunt in medium, & repletionem & voluptatem aſſequi arbitrentur? Et quemadmodū qui iuxta nigrum ſolum aſpiciunt fuſcum,quoniam non vident album clariſſimum illud exiſtimant: ita & qui doloris vacuitatem comparant cum dolore, veram autem experti non ſunt voluptatem,iudicādo decipiantur? Per Iouem non iſtud mirabor equidem. Imò verò ſi contrà eueniret,potius mirarer. Sic autem conſidera. Nónne fames ac ſitis,& cætera generis eiuſdem vacuitates quædam ſunt corporis ipſius habitudinis? Quidni? Ignorantia verò & imprudentia vacuitas quædam eſt habitus animi. Maximè. Impletur autem & illud,dum alimenta capit,& hic dum intelligentiam. Quidni? Quænam repletio verior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis veriúſque ſunt,an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis ſunt. Quænam cenſes purioris eſſe ſubſtantiæ: Nunquid cibi,potus,obſonij, alimentorúmque quorūcunq; genera? An veræ opinionis ſpecies,ſcientiæq; & mentis, ſummatimq; vniuerſæ virtutis? In hunc autē modum iudica. Quod inhæret ſemper ſimili,immortalíq;,& veritati,ac etiam tale exiſtit,& in tali quodam fit, magis eſſe tibi videtur: an illud potius quod re nunquá ſimili, atque mortali, necnon eſt tale, & in tali quodam efficitur? Longè præſtat quod ſemper ſimili eſt cognatum. Eſſentia vtiq; rei ſemper ſimilis nunquid eſſentiæ magis eſt quàm ſcientiæ particeps? Non. An veritatis? Neque hoc. Sin autem veritatis minus, nónne & eſſentiæ? Neceſſarium eſt. Nónne communiter omnia circa corporis cultū genera minus veritatem eſſentiámque participát generibus his quæ circa animi cultum verſantur? Minus. Nunquid & corpus ſimiliter minus quàm animus? Et corpus. Nónne quod repletur his rebus quæ magis veriúſque exiſtunt, quódue magis veriúsq; exiſtit, magis quoq; repletur,quàm quod his rebus impletur quæ minus ſunt, ipſúmque eſt minus? Quid prohibet? Si ergo repleri rebus naturæ conſentaneis, eſt iucundū,ipſum vtiq; quod reuera verioribúsque rebus impletur,naturalius ac verius vera afficit voluptate. Quod autem ea quæ & minus ſunt,& minus vera ſunt, accipit, minus verè firmitérue repletur,fallacioríſque & falſioris voluptatis fit particeps. Neceſſe eſt omnino. Homines igitur prudentiæ virtutiſq; expertes, & epulis rebúſq; ſimilibus dediti deorſum ferūtur, rurſúſque ad mediū vſq; perueniūt,& circa hęc per omnē vitam oberrant:ſuper hæc verò emergūt nunquam, & quod verè ſummū eſt,nequaquá ſuſpiciunt, neq; ad ſupera euehūtur,neq; vera vlla re quādoq; fruūtur,neque ſtabilē purámque guſtát voluptatem: ſed veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coeundóque ętatem conterūt, proq; his rebus vberius potiundis calcibus inter ſe & cornibus ferreis, vnguibúsq; decertant, ſeſe inuicem ob inexplebilem libidinem trucidātes, vtpote qui neque veram & firmā ſui partem, neq; pabulis veris implent. Omnino, reſpondit Glauco, ô Socrates vulgi vitá quaſi quodam pandis oraculo. Hos neceſſe eſt voluptates doloribus mixtas proſequi, quæ ſimulachra voluptatis veræ & vmbræ ſunt, vſqueadeo inuicē doloris cōparatione mutua inquinatæ, vt & voluptates & dolores ex ea cōparatione vehemētiores appareát, amoreſq; ipſarū huiuſmodi voluptates rabidos inſipientibus pariát, inflammentq́; ad pugná. Quemadmodū Steſichorus Troianos inquit, veræ ignaros Helenæ,de imagine ipſius inuicē decertaſſe. Neceſſarium eſt omnino ita id ſe habere. Quid verò circa iraſcendi naturam? Nónne & alia quædá horū ſimilia cōtingát neceſſe eſt, quádo quis ad ipſum peragit, vel inuidia propter ambitionem, vel violentia propter contentionis cupiditatem, vel ira propter morū difficultatē abſq; ratione ac mente ſequens honoris, victoriæ, iræq; expletionem? Talia neceſſe eſt & hic fieri. Aſſerere igitur audeamus, quòd & circa partem quæſtus auidam, & aliam victoriæ ſtudioſam, quæcunq; appetitiones tales ſunt, vt ſcientiæ rationiq; obtemperent, eaſq; voluptates ſequantur & capiant,quas ratio ipſa concedit, veriſſimas vtiq; voluptates, quoad earum natura verarū voluptatum eſt capax, adipiſcentur, quippe cum pareát veritati, ac inſuper ſibi proprias voluptates percipient: ſiquidem quod cuiq; optimum, id & maximè proprium. Proprium maximè. Quando igitur totus animus cum ea parte in qua eſt philoſophia, procul ab omni ſeditione conſpirat, tunc euenit vt quæque pars officio ſuo fungatur, & iuſta ſit, & proprias ſibi voluptates atq; optimas, adde quoad fieri poteſt, veriſſimas conſequatur. Valdè. At verò cùm partiū reliquarum aliqua ſuperat, id protinus euenit, vt neque ipſa ſui propriam reperiat voluptatem, & partes alias cogat alienam, minimeq́; veram voluptatem ſequi. Sic accidit. Nónne quæ longiſſimè à philoſophia rationéque diſtát, maximè talia quædam efficiunt? Prorſus. Longiſſimè autem diſtat à ratione, quòd & à lege & ordine. Videlicet. Longiſſimo autem interuallo ſeiunctæ eſſe viſæ cupiditates illæ amore ardentes atq; tyrannicæ. Omnino. Minimè autem diſcrepare apparuerunt regiæ appetitiones & moderatæ. Ita. Tyrannus igitur à vera & propria voluptate procul admodum erit? Rex autem illi quàm proximus. Neceſſe. Amariſſimam ergo tyrannus vitam aget: Rex verò dulciſſimam. Neceſſe id prorſus. Scisne quantò viuit triſtior rege tyrannus? Sciam certè, ſi dixeris. Cùm tres cupiditates ſint, & vna quidem legitima ſit, adulterinę ac ſpurię duæ, adulterinarum tyrānus ſuprema ſortitus faſtigia, dū legē fugit & rationē, & ſeruis quibuſdá & ſatellitibus voluptatibus ſe commiſcet, & quàm lōgiſſimo interuallo à voluptate legitima ſit ſeiunctus, haud facilè aliter, niſi forſitan hūc in modum exprimi poteſt. Quomodo inquit? Ab homine paucorū imperij cupido, tertius apparuit eſſe tyrānus. Medius nanq; iſtorū vir popularis erat. Ita eſt. Cum tertio itaq; voluptatis, quod ad veritatem quidem attinet, ſimulachro poſt illū congreditur, ſi vera in ſuperioribus diximus. Sic eſt dicendum. Quinetiam paucorum potentię deditus tertius à rege eſt, ſi in eodem optimatem ac regem locamus. Tertius vtique. Tripli igitur triplum, numero quidem à vera voluptate tyrannus diſtat. Apparet. Planum itaque ſimulachrum ſecūdum lōgitudinis numerū tyranni

Quod cuiq; optimum, id maximè proprium.

Iuſtus vir iniuſtum quātum ſuperet voluptate.

rannicæ voluptatis eſt. Prorſus. Secundum potentiam verò & tertium augmentum manifeſtum eſt quanto diſcrepet interuallo. Manifeſtū quidē computatori. Siquis conuerſo ordine quantum voluptatis veritate ſuperat rex tyrannum, quæſiuerit peracta multiplicatione, inueniet regē vitæ dulcedine ſuperare tyrannum, & tyrannum vitæ amaritudine tegem, gradibus viginti nouem, & ſeptingentis. Mirabile nimium interuallum hoc inter iuſti & iniuſti viri vitam, quoad voluptatē atq; dolorem cumulauiſti. Verus hic certè & cōueniens vitis hominum numerus, ſiquidem ipſis conueniunt dies, noctes, menſéſque, & anni. Conueniunt quidem. Atqui ſi in tanta voluptate bonus iuſtúſque vir malum & iniuſtū exuperat, mirū certè eſt, quanto etiam magis ornamento, decore, virtutéque vitę exuperabit. Mirum certè. At enim poſtquam huc diſputando deuenimus: repetamus quæ à principio dicta ſunt, ex quibus ad iſta delati ſumus. Dictum quandoque fuit, iniuſtè agere illi prodeſſe, qui cū omnino iniuſtus ſit, iuſtus tamen exiſtimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hæc igitur ita in præſentia diſſeramus, poſtquàm id inter nos cōuenit, quā vim & iuſta & iniuſta habeat operatio. Quo pacto? Imaginem animæ verbis figuremus, vt qui illa dixit, qualia dixerit, recognoſcat. Qualem? Talem aliquam, quales, quondam memorantur fuiſſe naturæ, Chimeræ nimirū, Scyllæ & Cerberi, & aliæ multæ, in quibus ſe unt in variæ in eodem formæ cognitæ. Feruntur quidem. Finge itaque figuram vnam beſtiæ variæ admodum & capita in orbem multa habentis, capita inquam partim beſtiarum domeſticarum, partim agreſtium, quæ & permutare & producere ex ſe hæc omnia poſſit. Noui pictoris artificium narras, tamē cùm ad fingendū ſermo quàm cera facilior ſit, fingatur. Vnam prętereà his adiūge ſupernè leonis formam: huic vnam inſuper hominis. Et ampliſſimum quidem primum ſit, anguſtius verò ſecundum atq; tertiū. Facilia quidē iſta, quare & formata ſint. Coniunge igitur hæc tria, vt ad vnum conficiendum inuicē cohæreſcant. Iuncta ſunt. Circūpone extrinſecus ipſis hominis vnius imaginē, vt illi qui nequeat interiora inſpicere, ſed exterius duntaxat cernat operimentū, vnū animal, homo ſcilicet videatur. Circundedi. Dicamus itaque illi qui aſſerit prodeſſe homini huic iniuſtè agere, iuſtè verò viuere nequaquā prodeſſe, eū nihil aliud aſſerere, niſi prodeſſe illi vt beſtiā illā multiplicem paſcat & leonem, & robuſtū faciat & leonem, & quæ circa ipſum ſunt: hominē verò perire fame permittat atq; eneruet, vſq; adeò vt propter imbecillitatē trahatur quocunque cætera illa rapiūt, neq; alterū cum altero manſuefaciat, inuicémue conciliet, imò ſinat ſingula ſe inuicē morſibus lacerare, ac pugnantia ſe mutuò deuorare. Omnino hęc diceret, quiſquis laudaret iniuriam. Ergo ſiquis dicat officia iuſta prodeſſe, hæc agenda dicēdáque monebit. ex quibus homo ille huiuſmodi animalis interior, ſummam potētiam conſequatur, feræq; illius pluribus capitibus redimitæ, tanquam colonus curam habeat, domeſtica quidē capita fouens, irrigans ac nutriens, agreſtia protinus amputás, dū leonis naturā adhoc adiutricē accipit, cōmunitérq; curat omnia, & inuicem mutua beneuolentia ſibiq; cōciliat. Profectò hęc ait, qui iuſtum laudat. Omni itaq; ratione qui iuſta laudat, vera loquitur: qui verò iniuſta, mentitur. Nā & quo ad voluptatem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iuſti laudator vera pronūciat. Vituperator autē neque veri quicquam affert, neq; nouit quod improbat. Nullo modo vt mihi quidē videtur. Mitibus itaque verbis illi perſuadeamus, neq; enim ſpōte delinquit: ſic interrogātes: O beate vir, nónne & honeſta vitæ inſtituta & turpia, ob talia quædā eſſe dicimus? Honeſta quidem, quæ partē naturæ ferinā homini, imò fortaſſis diuino ſubiiciunt? turpia verò quæ agreſti domino mācipāt māſueta. Cōſentiet, nécne? Cōſentiet, ſi mihi crediderit. Eſtne aliquis cui proſit ex hac ratione iniuſtè aurū vſurpare, ſi quidē accidit, vt dū accipit aurū, præſtantiſſimam ſui partem ignobiliſſimæ ſeruire cōpellat? Etenim ſi accipiens aurū, filiū ſuū, vel filiā mācipium efficeret agreſtium & improborū hominū, haudquaquā accepiſſe prodeſſet, neq; etiā ſi multum caperet: ſin autē partē ſui diuiniſſimā parti prophaniſſimæ ſceleſtiſſimæq; ſeruire cogit, neque miſericordia tangitur, nónne erit miſer ac multo cū grauiori ſui pernicie, auri muneribus eſt corruptus, quam Eriphyle, quę vt ſalutē viri proderet, monile illud accepit? Valdè quidē, vt ego tibi pro illo reſpondeā. Nónne & intemperantiā olim appellatam tali quadā de cauſa putas, quoniā in ea, dira illa, ingēſq;, & multiplex fera vltrà quàm deceat vagatur? Patet. Contumacia verò & inſolentia improbatur, quando leoninum & ſerpentinum illud genus ita ſuperat, vt præter omnē modeſtiam inualeſcat? Prorſus. Delicata verò mollicies in huius ipſius libera nimium relaxatione, quando in ipſo timiditatem & ignauiam procreat, reprætenditur? Quidni? Aſſentatio inſuper illiberalitáſque cum aliquis hūc ipſum animoſitatis vigorem turbulentæ multiplicíque beſtiæ ſubmittit, ac propter quæſtū, eiúſque inexplebilem cupiditatem deiicit, atq; ita à primis annis aſſuefacit, vt ex leone in ſimiam vertatur. Magnopere Mechanica verò mercenariáque ars cur infamis habetur? Tūc certè hæc in nobis infamia ſunt, quando quis partis optimæ ſpeciem natura ſortitus eſt imbecillam, adeò vt beſtiis quæ in eo ſunt, dominari non poſſit: colere verò tantum & poſſit & ſtudeat, & earum blanditias ſolum noſſe. Videtur. Nonne vt huiuſmodi vir, à tali quodam duce regatur, à quali & optimus quiſq; regitur, ſeruū ipſum eſſe debere dicimus optimi viri, diuinúmque in ſeipſo imperatorem habentis: neque ad ſubiecti iacturam parere illum debere ſuperiori cenſemus, quemadmodum de ſubditis omnibus Thraſymachus exiſtimabat, ſed quia præſtat cuiq;, diuino ſapiētiq; principi ſubiici, maximè quidem ſi talem in ſeipſo principem habeat: ſi non habeat, principi huic ſaltem exteriori, vt omnes ſimus, quoad fieri poteſt, conſimiles & amici, eidem principi ſubiecti? Rectè nimium. Perſpicuum quidem ex lege fit, quòd tale quiddam ipſius eſt conſilium, cùm omnibus ciuibus æquè proſpiciat: tum illud etiā in pueros imperium idem oſtendit, quo prohibentur ſui iuris eſſe tantiſper, dum & in ipſis quemadmodum in ciuitate Rempublicā conſtituamus, optimámq; ipſorum partem colentes, ex optima noſtri parte exterioris huius principis loco ſimilem quendam in ipſis cuſtodem ſibiipſi imperantē creemus, ac tunc demum liberos eſſe permittamus. Conſtat planè. Qua igitur ratione, ô Glauco, prodeſſe alicui aſſeremus iniuſtè, vel intemperāter, vel turpiter aliquid facere, ex quibus operibus deterior erit, dum pecunias ampliores, aut aliam quamuis potentiam conſequetur? Nulla. Quo pacto iniurianti prodeſ-

ſe di-

ſe dicemus vt & lateat omnes & non det pœnas? Nónne qui latet, etiam fit deterior? hominis autem deprehēſi caſtigatiq; pars illa ferina ſedatur & māſueſcit, manſueta verò pars liberatur. Et animus totus in naturam optimam reſtitutus, eo pretioſiorē ſumit habitum, temperantiam & iuſtitiam cū prudentia adipiſcens, quàm corpus cùm robur & formam cum ſanitate cōſequitur, quo anima eſt corpore pretioſior. Sic eſt omnino. Quamobrem quicūq; mentis eſt compos, huc omnem inſtituet vitā. Nempe in primis eas diſciplinas plurimi faciet quæ talem animum ipſius efficiunt, cæteras autem ſpernet. Manifeſtum. Atqui neque corpus colet & nutriet, vt ferinæ irrationalíque voluptati indulgeat, neque ad ſanitatem reſpiciet, neq; ſtudioſè id quæret, vt robuſtus, vel ſanus ſit, vel formoſus, niſi vnà cum his colat & temperantiam, ita vt corporis harmoniam propter animi conſonantiam moderetur. Ita prorſus, ſi quidem reuera futurus ſit muſicus. Sed neque vulgi ęſtimatione commotus ordinem, concordiáq; in pecuniis poſſidendis, cumulandíſq; mirabitur, in infinitúmue augebit infinitis malis obnoxius. Non certè, vt arbitror. Verùm ad interiorem ſui Rempubli. ſemper reſpiciens, cauebit ne quid in ea loco ſuo moueat propter vel indigentiā, vel copiam pecuniarum. Atque ita gubernans tum in augēdis, tum in erogandis pecuniis pro viribus aget. Summopere. Quin & honores eōdem referet. Nam eos duntaxat guſtābit, ex quibus meliorem euaſurum ſe ſperat: eos autem & priuatim & publicè fugiet, quibus deturbari poſſe quandoq; pręſentem animi ſui ſtatum veretur. Nunquam rem ergo volet publicam adminiſtrare, ſi id curauerit. Imò per canem, inquam, ſed in ipſa ſuiipſius ciuitate. Et maximè quidem. Non tamen in patria forſitan, niſi ſors quædam diuina contigerit. Intelligo equidem, quòd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præſentia, quæ & verbis ſolùm, in terris verò nuſquam, vt arbitror, extat. At fortè in cœlo illius extat exemplar, conſpicuum ei qui & intueri voluerit & ſeipſum ad illud, cùm intuitus eſt, inſtituere. Nihil autem refert, ſiue vſpiam ſit, ſiue erit. Quæ enim illius officia ſunt aget ſolū: quæ alterius ſunt, nequaquam. Conſentaneum eſt.

DIALOGVS DECIMVS DE IVSTO.

MARSILII FICINI ARGVMENTVM.

HActenus Socrates diligentiſſimus humani generis pedagōgus ad legalem iuſtitiam, id eſt vniuerſam virtutem per ipſam iuſtitiæ pulchritudinem genus hominū prouocauit, ab iniuſtitia verò per iniuſtitię turpitudinem ſimiliter reuocauit. Deinceps autē & ad illam per ſempiternum eius fructum præmiūmque cohortabitur, & ab hac per ſempiternum detrimētum eius & ſupplicium abſtinebit, atq; id eſt potiſſimū decimi huius officiū. Sed antequā præcipuo hoc fungatur officio, proœmio quodam vtitur, in quo diligēter abſoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine nō reliquerat, admodum ſaluti publicæ neceſſarium. Profectò noſter hic morborum medicus humanorū in ea morbi ſpecie curanda eſt diligētior, quam cæteri nō ſolùm negligenter curant, ſed ne curāt quidem vnquam, imò verò quod deterius eſt quaſi rem ſaluberrimam diligunt, & omni ſtudio complectuntur: imitationem inquam poeticam, qua ingenioſi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audiētium legētiúmq; animis perturbationes ſimiles vehemētius & profūdius imprimunt. Ac tantò magis omnes inficiunt quanto laudātur & placeant. Proœmium verò eiuſmodi finem non incongruè ſequitur: ibi enim anima in rationem diſtribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitatas, quarum imperium in anima primùm, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniam poetica imitatio partes eiuſmodi ſuſcitat, fouétq;, & auget, irritans iram, titillans libidinē, ſoluens riſum, effundens lacrymas & querelas, idcircò rationis quidē regnum labefactare, perturbationis verò tyrānidem videtur adducere. Quamobrem Socrates peſtem eiuſmodi alioquin iucundam, ſed maximè venenoſam perdit, ne ipſa nos perdat. Ac vide quanta charitate Plato noſter vbique humano generi conſulat, ea videlicet diſquirens circumſpiciénſq; pericula, quæ alius omnino nullus ſuſpicaretur: adde inſuper & naturæ educationiq; propria, id eſt, poeticæ valde repugnans, modò ſtrenuè pro publica ſalute propugnet. Quamobrem nemini mirum videri debet Platonem hic ob veritatis amorem vel Homero ſuo non parcere, quandoquidem ob iuſtitiæ cultum neque genio quidē indulget ſuo. Homero autem præcipuè derogat, vt per ipſum imitatorum principem, cęteros multò magis damnatos exiſtimemus. Et quoniam dicit ab Homero neque diuina neq; humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis ſententia, ſed ex communi opinione deductas. Probat autem imitādi peritiam eſſe, vt narrauimus, valdè periculoſam, prætereà ſeruilem atque viliſſimam. Siquidem imitatores, neque res ipſas intelligunt, neque faciunt, ſed apparentes ſenſibus rerū formas ſequuti, vulgareſq; de his opiniones aucupati, & imagines quaſdam referunt, & ſenſibus perturbationibuſq; obſequuntur, nulla rationis habita ratione. Quantū verò poetas improbat vbi perturbant, tantum probat ſi ad virtutē & pietatem per honeſtas heroum laudes diuinoſq; hymnos hortentur. Verū vt quàm vilis ſit omnis imitatio exprimat, artium genus in tres diuidit ſpecies, vtentem, fabricantem, imitantem. Et vtentē quidem lyra, id eſt muſicam, ait ſuperare artē lyræ fabricatricem, quoniam certo ſibi præſcripto fine, formam illi proponit operis fabricandi. Fabricantem verò ſuperare pictorē, lyram coloribus imitantē. Qualem indicat & poetā, ſic ad aures rerū imagines, ſicut pictor ad oculos, referētem. Sed inter hæc theologica quędā de ideis myſteria inſeruntur, quæ quoniā in theologia latius aperuimus, raptim in præſentia perſtringemus. Aſcende age Platonice contemplator ab iis formis quas in mūdi materia ſentis, ad naturam formarū eiuſmodi genitricē. Quam & ſi non ſentis, cogita tamen infuſam mundi materiæ ceu vitalem ſpiritum & plenum ſeminū, & per ſemina artificioſè ſingula diſponentem. Naturam hanc in mundo talem eſſe ſcito, qualē in te ſcis eſſe potentiam vegetalē. Ergo quemadmodū in te vegetali naturæ intelligis præeſſe ſentiendi virtutem: ita & in mūdo naturam ſimilē, ſed communiſſimam, in fontem redige ſentiēdi quaſi ſimilem, ſed communiſſimum. Deinde & in te ſenſum in rationem, rationem in intellectū, & in mūdo ſimiliter ſentiendi genus in rationalē naturam, atque hanc in genus intellectuale reducas. Prætereà cum percipias in teipſo intellectū id quod intelligibile eſt appetere quaſi perfectius ab eóque formari velut potentiore, præpone tam in mundo, quàm in te naturam intelligibilē intellectuali naturę. Intelligibile verò idem omnino atque ipſum ens appella. Huic deniq; quòd & intelligibile & ens appellaſti, ipſum præpone bonum. Nam & vt bene ſis eſſe cupis, & intelligibile gratia ipſius boni deſideras. Poſtquàm huc aſcēderis, percipies vniuerſum ſacro quodam ſeptenario deſignatum, ab infimáque materia ſurgens per ſenſibiles qualitates per naturam, per ſenſum, rationem, intellectū, intelligibile, ad ipſum bonum. Prætereà ſpiritum bonū cūcta ſub ſenario numero, quaſi die ſexto perfeciſſe, & in gradu ſeptimo, velut ſeptimo die, id eſt in ſeipſo conquieuiſſe. Aliorū nanque omnium finis eſt ipſum bonū. Boni igitur nullus extra ſe finis, vel poteſt eſſe, vel fingi. Si bonū quo perficiantur appetunt omnia, cōclude à bono effici omnia. Itē ſi intrinſeca propriáq; virtute omnia facit, intellige ipſum vniuerſum in ſeipſo cōplecti. At quoniam prima ideóq; ſimpliciſſima natura eſt, idcircò formas in eo omnium formā ipſius vnam eſſe memento, quam Plato boni ipſius vocat ideam, in qua dixit Timæus, Deum mundi opificem cùm creauiſſet mundū requieuiſſe, dicens mundi opificem in circunſpectū ſuū ſe recepiſſe. Proinde ipſa idea boni, ideas, id eſt, ſpeciales omniū formas ſpecie duntaxat inter ſe diſtinctas, in natura intelligibili generat, qua ens vniuerſum modo quodam intelligibili comprehenditur, intelligentia quoque omnis mira quadam ſuper intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibilem omnes ſuſpiciunt intellectus, ab eáque, ſuſcipiunt ſtabiles formulas idearum. Suſcipiunt & rationes animæ vnde & formulas, licet quodā modo mobiles acceperunt. Poſt has rationalium formulas animarum, virtutē quoq; ſenſualem, idearum deſcendunt imagines. Deinceps in vegetalē quoq; naturā ſemina perq; qualitates deniq; in materiā.

Quand,